

יבמות כג

משה שווערד

1. תוספות מסכת יבמות דף כג עמוד א

וכי יש אהובה לפני המקום - דפשיטא דבשביל אהבת ושנאת הבעל לא יפקיע המקום זכות בנה ואם תאמר ונימא שנואה היינו רשעה דהיא שנואה לפני המקום [1] וי"ל דמשמע ליה אהובה ושנואה בנישואיה ואם ברשעה מדבר בלא נישואיה נמי יש לשנאותה.

2. תוספות ישנים מסכת יבמות דף כג עמוד א

[2] ועוד דפשיטא דאין לבני להפסיד לכך נחלתם: [כלומר, שאם אמו רשעה אין זה סיבה להפסיד הנחלה מבנה]

3. תוספות מסכת יבמות דף כג עמוד א

ואי אשמועינן עובדת כוכבים משום דלא שייכא במצות - לא הוה צריך להך צריכותא דעובדת כוכבים לא מפרש בהדיא בקרא ובטעמא קמא סגי דאי לאו אלא חד קרא הוה מוקמינן בשפחה משום דאין לה חייס וא"ת השתא דאיכא טעמא בעובדת כוכבי' ואיכא טעמא בשפחה למה לי קרא דהאשה וילדיה דמבת אשת אביך ממעטי תרווייהו דהי מינייהו מפקת וי"ל דה"א טעמא דלא שייך במצות עדיף והוה מוקמינן לה בעובדת כוכבים ואע"ג דטעמא דעובדת כוכבי' לא הוה אתא משפחה כיון דאיכא בשפחה טעם כל דהו דלא הוי בעובדת כוכבים.

4. תוספות מסכת יבמות דף כג עמוד א

קסבר רבינא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר - כן גיר' הקונטרס וכן כתוב ברוב ספרים כאן אבל בקדושין בסוף פרק האומר (דף סח: ושם) ברוב ספרים כתוב הולד ממזר וכן גורס התם וכן נראה עיקר לר"י דכיון דבתר ישראלית שדינן ליה הוה טפי ממזר ממאי דהוה שדינן בתר עובד כוכבים דאין ממזרות לעובד כוכבים וכן משמע לעיל דקא"ר יוחנן בספ"ק (דף יז. ושם) וכולן לפסול והדר קאמר כי אמריתיה קמיה דשמואל אמר אין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה ואין חוששין לקדושי דעובד כוכבים הוא ולא ממזר והא דאמרין בפרק יש בכור (בכורות דף מז. ושם) גבי לוייה שנתעברה מן העובד כוכבים בנה פטור מה' סלעים לא תימא למ"ד אין מזהמין את הולד אלא אפילו למ"ד מזהמין לוי פסול איקרי אומר ר"י דמ"ד אין מזהמין היינו מ"ד הולד ממזר דלאו בתר עובד כוכבים שדינן ליה ולשון מזהמין על שם עובדי כוכבים שהן מזהמין ובקונטרס לא פירש שם כן.

5. תוספות מסכת יבמות דף כג עמוד א

ההוא בשבעה אומות כתיב - ואע"ג דלא תחנם דכתיב נמי התם מוקמינן בפרק קמא דמסכת ע"ז (דף כ.). בכל אומות עובדי עבודת כוכבים הכא לא מוקמינן ליה בז' אומות אלא משום דכי יסיר משמע שבעה אומות דמסירין טפי ואי לאו כי יסיר הוה מוקמינן ליה נמי בכל אומות עובדי עבודת כוכבים לרבנן ולר"ש דדריש טעמא דקרא אי לאו כי יסיר הוה דרשי' דטעמא דקרא משום הסרה והוה מוקי ליה דוקא בז' אומות דמסירין טפי וא"ת דלא תתחנן במ דכתיב נמי התם מוקמינן דוקא בז' אומות אע"ג דאין שייך שם הסרה דבגירותן איירי כדאמר בהערל (לקמן דף עו. ושם) וי"ל דעל כרחך אי אפשר לאוקומי בכל אומות דמדאסר גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי מכלל דשאר גרים שרי בישראל ואם תאמר והיכי כרת ברית שלמה עם חירם מלך צור דכתיב ויכרתו ברית שניהם (מ"א ה) והכתיב לא תכרות להם ברית ולא תחנם (דברים ז) ובכל האומות עובדי עבודת כוכבים איירי כמו ולא תחנם וי"ל דשמא לא אסר אלא כריתת ברית לשם עבודת כוכבים דכתיב באיך קרא לא תכרות להם ולאליהם ברית (שמות כג) או שמא חירם מלך צור גר תושב היה ועוד נ"ל דלא מיתסר כריתת ברית אלא דוקא בשבעה אומות מדכתיב גבי גבעונים (יהושע ט) אולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית משמע דבשאר אומות שרי ואע"ג דלא תחנם איירי בכל אומות עובדי עבודת כוכבים כריתת ברית שאני דמוכה עניינא דאיירי דוקא בשבעה אומות כמו לא תחיה כל נשמה דדוקא ז' האומות היו מצויות להחרים דכתיב שבעה גוים רבים ועצומים וכו' החרם תחרים (דברים ז) וצוה הכתוב שלא לכרות להם ברית שלום שלא להכותם כדי לכבוש ארץ ישראל.

6. שערם מצויינים בהלכה

לכי מגיירה גופא אחרינא היא. שכן אמרינן לעיל (כב:) גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ובגמ' שבת (פו:) איתא, ישראל דדאיגי במצות חביל גופייהו, עכו"ם דלא דאיגי במצות לא חביל גופייהו, ועי' בשו"ת חת"ס (י"ד סי' קעה), דא"א לסמוך על רופא עכו"ם לגבי וסתות, משום דאין ראי' מגופים שלהם לגופים שלנו. ולפ"ז הכא שנתגיירה וקיבל עליה עול מצות נשתנה גופה.

7. שערים מצויינים בהלכה

כי יסיר לרבות כל המסירין. לפי זה איכא איסור חתנות גם בבת מומר, עכ"פ מדרבנן, דהא דרשינן כל המסירין, ויש חשש שהיא תסור את בנה. וכ"כ בחי' הר"ן חולין (ד.). ובפת"ש (יו"ד סי' קיב סק"א) כתב בסתם, דליכא איסור חתנות בבת מומר, ולא הביא דברי הר"ן. ובשמ"ב (ח"ד סי' קמה ס"ק יב) הבאנו דברי שו"ת מהר"ם שיק (סי' יד) דגם בת מחלל שבת אסורה מטעם זה, ותמה על מה שאין נוהרין בזה, ואישתמיטתי דברי מרן החתם סופר (יו"ד סי' קכ) דליכא איסור חתנות בבת מחלל שבת, והא דדינו כגוי זהו משום קנס. ובשו"ת חת"ס (ח"ו סי' פג) מחלק בין מחלל שבת שנטמע בגוים, ובין אלו שהם בכלל ישראל. ועי' בשמ"ב ובקונ"א (שם) שהארכנו בזה.

8. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף כג עמוד ב

מתני' מי שקדש אחת משתי אחיות וכו' מת ולו אח אחד חולץ לשתייהן. פי' [דוקא חולץ] לשתייהן ואי אפשר לייבם, דאי מייבם והדר חליץ דילמא פגע באחות זקוקתו ואי חליץ והדר מייבם דילמא פגע באחות חלוצתו שהיא אסורה מדברי סופרים, וכיון דלא קתני חליץ לאחת מהן וכנס לחברתה לא יוציא כדקתני באידך כנסו לא יוציא ש"מ דהכא אפי' בדיעבד יוציא דילמא כנס לאחות חלוצתו, ואע"ג דספיקא דרבנן דדילמא כדן ייבם, הכא קנסו רבנן בדיעבד לאלומי לתקנתיהו, תדע דאיכא דוכתי דספיקי דרבנן אפי' לכתחלה שרי ובכולה מתני' אסר לכתחלה בהדיא, דכיון דמילתא דפירסום היא וגזרו באחות זקוקה אטו אחות אשה דאורייתא שהיא בכרת וגזרו באחות חלוצה אטו אחות גרושה דאורייתא שהיא בכרת אלמנה לגזרתם להוציא אפי' על הספק ואפי' בדיעבד כל היכא דאיכא ספיקא שהיא באיסור תחתיו.

9. רא"ש מסכת יבמות פרק ב

גמ' ומ"ש מהא דתנן ד' אחין שנים מהם נשואין שתי אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות [דף כד ע"א] התם משום זיקה הכא כל חד וחד אימור דידיה קא מתרמי' ליה. ומזה יכול לדקדק דוקא משום דאימור דידיה קא מתרמיא ליה אבל המייבם אחות זקוקתו יוציא ואע"ג דגבי שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה אין צריך לרבנן אפילו להמתין היינו משום שקידשה תחלה ולא בא עליה באיסור דכבר נפטרה היבמה ממנו בקידושי אחותה אבל בביאת איסור דוקא במקום ספק הוא דאמרינן קדמו וכנסו אין מוציאין מידן אבל בודאי לא ונ"ל שיש עוד לדקדק דוקא קדמו וכנסו שלא נמלכו בב"ד אבל אם נמלכו בב"ד ואמרו להם שיחלוץ הא' וייבם האחד והלכו שניהם וייבמו מוציאין מידם ואע"ג דאימר כל חד וחד דידיה קא מתרמיא ליה כיון שעברו על דברי ב"ד מוציאין וכן משמע מתוך פרש"י:

10. תוספות מסכת יבמות דף כג עמוד ב

קדמו וכנסו אין מוציאין מידם - אר"י דווקא משום דשמא לא פגע באחות זקוקתו אבל אי ודאי הוה זקוק להוציא אף על גב דגבי שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה (לקמן דף מא.). אין צריך לרבנן אפילו להמתין היינו משום שקדש תחלה ולא בא עליה באיסור דכבר נפטרה היבמה [זיקתה ממנו] בקדושי אחותה אבל הכא דקני לה בביאה דוקא במקום ספק הוא דאמרינן קדמו וכנסו אין מוציאין מידם אבל בודאי לא.

11. ספר קובץ ביאורים - באור על שב שמעתא את כג

(ג) כפ' כיצד. קידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהן קידש, שתיהן צריכות גט. ובסוגיא שם מבואר, דאם לא היה ידוע מתחילה, לא חלו הקידושים כלל לרבא, ומשום דהוי קידושינן שאין מסורין לביאה וק"ל, דכל חדא וחדא נוקי בחזקת היתר לגבי דידיה, שלא נאסרה' עליו משום אחת אשה. ולכאורה היה אפשר לומר, דלא שייך חזקה אלא היכא שהחזקה היא באותו

הדבר עצמו שבו נולד הספק, אבל הכא מה שאנו מסופקים וליה אם נאסרה משום אחות אשה או לא, אין הספק תלוי בה, אלא באחותה, אם נתקדשה או לא, וא"א שהחזקה שלה תכריע הספק באחותה. אבל זה אינו, דמצינו בכמה מקומות דשייך חזקה אף כשהספק הוא בדבר אחד והחזקה היא בדבר אחר. וכמו בספק אם הסכין פגום, מהני חזקת איסור דבהמה. וכן גבי ספק במקוה אם היא שלמה, מהני חזקת טומאה דגברא. וכן גבי ספק אם הגט כשר לגרש בו (גיטין ד"ב), מהני חזקת א"א דאיתתא. וכן מבואר בתוס' פ' אלמנה דס"ח גבי ספק בן תשע פוסל בביאתו, והקשו בתוס' נוקי איתתא בחזקת כשרות לכהונה, אף שהספק הוא בהבועל. גם אין לתרץ דא"א להתיר שתיהן משום חזקה, דממ"נ נעשה איסור, דהא מצינו כה"ג גבי שני שבילין, דמטהרין שניהם משום חזקה, אף בבאו לישאל בב"א, כמבואר בתוס' פרק קמא דפסחים דמדאורייתא אין לחלק בין ב"א לבזה אחר זה וכן גבי שתי כתי עדים המכחישות זא"ז, דקיי"ל כרב הונא דשתיהן כשרות, ומשום דמוקימין לכל כת וכת אחזקה. והנה על דינא דמתניתין דשתיהן צריכות גט לא קשיא דנוקי כל חדא אחזקת פנויה, דהא בכל ספק קידושין איכא לאוקמי אחזקה ומ"מ צריכה גט, והיינו מדרבנן, כמבואר בר"ן פ"ק דקידושין ותוס' פ"ב דכתובות דכ"ב ע"ש. אבל מהא דמבואר בסוגיא דלרבא לא הוי קידושין כלל מדאורייתא, ומשום דהוי קידושין שאין מסורין לביאה קשה, דמדאורייתא ראוי להעמיד כל חדא וחדא אחזקתו ואפשר לומר, דלא שייך הכא חזקה, כיון דממ"נ יצתה מחזקת היתר שלה, דאם נתקדשה נאטרה על כל העולם משום א"א, ואם לא נתקדשה א"כ נתקדשה אחותה, ונאסרה היא משום אחות אשה ומ"מ אינו מוכרח, דלגבי המקדש ליכא ממ"נ אכל חדא וחדא, וכל חדא נוקי בחזקתה שלא נאסרה על המקדש, וצ"ע בזה:

והעיקר נ"ל, דאפילו אם אינה אסורה אלא מדרבנן, מ"מ הוי קידושין שאין מסורים לביאה מדאורייתא. ולא מיבעיא לדעת הרמב"ם, דעל כל איסורין דרבנן איכא לאו דלא תסור, א"כ אסורה היא מדאורייתא. אלא אפילו לדעת הרמב"ן שחלק על הרמב"ם בזה, מ"מ סוף סוף גם לדעתו ז"ל ע"כ צ"ל שהקב"ה צוה אותנו שלא לעבור על דברי סופרים, יהיה מאיזה לימוד שיהיה, דהא בזה לא נחלק אדם מעולם שאנו מחוייבין לשמוע בקול חז"ל, וא"כ הוי קידושין שאין מסורין לביאה. ואף דלגבי שחיטה שאינה ראויה, מבואר בש"ס, דאם מעשה שבת אינו אסור אלא מדרבנן, הוי מדאורייתא שחיטה ראויה. צ"ל, דגבי שחיטה ראויה לא בעינן שיהא הבשר ראוי לאכילה בפועל, ולא בעינן אלא שהשחיטה תתיר הבשר באכילה מצד הדין. וכיון דמעשה שבת אינו אסור אלא מדרבנן, א"כ מדאורייתא הותר הבשר באכילה. ואף שאנו מצווין מה"ת שלא לעבור על דברי חכמים וחכמים אסרו מעשה שבת באכילה, מ"מ מדאורייתא אין האיסור על מעשה האכילה מצד עצמו, אלא שא"א לנו לאכול בפועל משום שע"ז נעבור על דברי סופרים. אבל מעשה האכילה מותר הוא אף לאחר שאסרו חכמים מעשה שבת, ובשחיטה לא בעינן שיהא הבשר ראוי לאכילה בפועל, אלא שמעשה האכילה יהא מותר מצד הדין. אבל בקידושין בעינן לרבא שיהיה אפשר לבעולה בפועל, וכיון שהחמירו חז"ל שלא לסמוך על החזקה בספק איסור עריות, אף שמדאורייתא אין האיסור על מעשה הביאה, מ"מ סוף סוף א"א שיבא לידי ביאה בקידושין כאלו. (ואין להקשות א"כ בנכרת לו כל הגיד וכדומה שא"א שיבא לידי ביאה בפועל, לא יהיו קידושין לרבא, וזה לא מצינו. ולק"מ, דהא דקידושין שאין מסורין לביאה לא הוי קידושין, היינו דוקא היכא שהקידושין גרמו שלא יהא אפשר לבא לידי ביאה, ומשום דאז הוי חסרון בהקידושין, שכל הקידושין מקרבים את האיש לאשתו, והקידושין האלו ריחקו אותן זה מזו. אבל היכא שממילא אינו ראוי לביאה גם בלאו הקידושין, אז הקידושין אינם גרועין משאר קידושין דעלמא, וכמבואר בתוס' פ' כיצד גבי חייבי לאוין, דמודה רבא דתפסי בהו קידושין). וראיה ברורה לזה, דהנה גבי קידושין שאין מסורין לביאה מצינו, דאף אם אינו אסור אלא מספק, מ"מ לא הוי קידושין כלל בודאי, ועיקר מחלוקתם הוא בקידוש אחת משתי אחיות, והמקודשת לו באמת אינה אסורה עליו משום אחות אשה, אלא משום שאינו יכול לברר איזו מהן היא אשתו. ואילו גבי שחיטה שאינה ראויה, מבואר פ' כסוי הדם דפ"ו, גבי חש"ו ששחטו, דלרבנן דמספקא להו אם רוב מעשיהן מתוקנים או רוב מעשיהן מקולקלין, חייב בכסוי מספק, ואף דהבשר אסור באכילה מטעם ספק דאורייתא. (ואפילו לדעת הרמב"ם דכל הספיקות מותרין מה"ת, הכא מודה, דכיון דהספק הוא בשחיטה הוי איקבע איסורא, ועיין בש"ש שמעתא ג' פ"ב). ואנן קיי"ל גבי כסוי כר"ש, דשחיטה שאינה ראויה לאכילה לא הוי שחיטה לענין כסוי וכמבואר בש"ס שם, וא"כ ליפטר מכסוי בודאי, כיון דהבשר אסור באכילה מטעם ספיקא דאורייתא א"כ הוי שחיטה שאינה ראויה לאכילה, וכמו גבי קידושין שאין מסורין לביאה, דלא חלו הקידושין כלל אף שאין האיסור אלא מספק. וע"כ צ"ל, דגבי שחיטה לא בעינן שיהא הבשר ראוי לאכילה בפועל, אלא שיהא מותר באכילה מצד הדין. וא"כ אם הקטן שחט שפיר, באמת הותר הבשר באכילה, ואף שא"א לאכול הבשר בפועל, משום שאין אנו יודעין אם שחט שפיר אם לאו, מ"מ לא מיקרי משו"ה שחיטה שאינה ראויה. אבל בקידושין בעינן לדעת רבא שיהא אפשר לבא לידי ביאה בפועל, וא"כ אף אם היא אשתו, ובאמת לא נאסרה עליו כלל משום אחות אשה, מ"מ סוף סוף א"א לו לבא עליה בפועל מחמת הספק, והוי קידושין שאין מסורין לביאה בודאי:

